

ТЕНДЕНЦІЇ РИНКУ ПРАЦІ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВІЙНИ: СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНИЙ АСПЕКТ

Думнов Олександр Сергійович,
здобувач третього рівня вищої освіти ОНП «Географія»
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
ORCID ID: 0009-0003-7002-3558

Сегіда Катерина Юріївна,
доктор географічних наук, професор,
завідувач кафедри соціально-економічної географії і регіонознавства імені Костянтина Немця
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
ORCID ID: 0000-0002-1122-8460
Web of Science ResearcherID : E-8347-2019
Scopus ID: 57207849189

У статті досліджено сучасні тенденції розвитку ринку праці України в умовах повномасштабної війни з позицій суспільно-географічного підходу. Метою дослідження є виявлення ключових структурно-динамічних і просторових трансформацій ринку праці України у воєнний період, а також інтерпретація їхніх регіональних проявів. Методологічну основу дослідження становлять принципи суспільно-географічного аналізу територіальної організації ринку праці, що дозволяють розглядати його як просторову соціально-економічну систему взаємодії попиту та пропозиції робочої сили. Інформаційною базою стали статистичні матеріали Державної служби зайнятості України, аналітичні звіти міжнародних організацій та результати сучасних наукових досліджень.

Встановлено, що повномасштабна війна спричинила глибокі трансформації ринку праці, які проявляються у скороченні економічно активного населення, зростанні внутрішньої та зовнішньої міграції, зміні структури зайнятості та посиленні регіональних диспропорцій. Показано, що після початкового різкого зростання безробіття у 2022 році український ринок праці поступово перейшов до моделі структурних дисбалансів, коли зниження безробіття супроводжується дефіцитом робочої сили та професійно-кваліфікаційною невідповідністю між попитом роботодавців і пропозицією праці. Визначено структурні особливості зареєстрованого безробіття, зокрема гендерну асиметрію, вікову концентрацію та значну частку осіб із вищою та професійно-технічною освітою. Важливу роль у трансформації ринку праці відіграє внутрішня міграція населення та інтеграція внутрішньо переміщених осіб у приймаючі регіони. Обґрунтовано, що одним із ключових чинників просторової перебудови економічної активності стала релокація підприємств, яка сприяла перерозподілу робочих місць між регіонами України та формуванню нових центрів економічної активності. Установлено, що великі міста виступають основними полюсами концентрації економічної діяльності, трудових ресурсів і підприємництва, водночас формуючи нові соціально-економічні виклики, пов'язані з житловою доступністю та конкуренцією на ринку праці. Сучасні тенденції розвитку ринку праці України визначаються взаємодією економічних, демографічних і просторових факторів, а подальші дослідження мають бути спрямовані на типізацію регіональних ринків праці та поглиблений аналіз територіальних диспропорцій зайнятості.

Ключові слова: ринок праці, регіональні ринки праці, зайнятість, безробіття, внутрішня міграція, релокація підприємств, населення, регіони, суспільна географія, Україна.

Dumnov Oleksandr, Sehida Kateryna. Labour market trends in Ukraine during the war: a socio-geographical perspective

The article examines contemporary trends in the development of the labour market in Ukraine under conditions of the full-scale war from a socio-geographical perspective. The purpose of the study is to identify key structural, dynamic and spatial transformations of the Ukrainian labour market during the wartime period and to interpret their regional manifestations. The methodological framework of the research is based on the principles of socio-geographical analysis of the territorial organization of labour markets, which allows the labour market to be considered as a spatial socio-economic system of interaction between labour supply and labour demand. The empirical basis of the study includes statistical data of the State Employment Service of Ukraine, analytical reports of international organizations and findings of recent academic research. The results indicate that the full-scale war has caused profound transformations in the labour market, reflected in the reduction of the economically active population, intensification of internal and external migration processes, changes in the structure of employment and increasing regional disparities. It is shown that after the sharp increase in unemployment in 2022 the Ukrainian labour market gradually evolved into a model of structural imbalances, where declining unemployment rates coexist with labour shortages and skill mismatches between labour supply and employers' demand. The study identifies key structural characteristics of registered unemployment, including gender asymmetry, age concentration and a significant share of individuals with higher and vocational education. Internal migration and the integration of internally displaced persons

have become important factors shaping regional labour market dynamics. It is substantiated that business relocation has become one of the major drivers of the spatial restructuring of economic activity, contributing to the redistribution of jobs among regions of Ukraine and the emergence of new centres of economic activity. Large cities are identified as major poles of labour market transformation, concentrating economic activity, labour resources and entrepreneurship while simultaneously generating new challenges related to housing accessibility and labour market competition. It is concluded that current labour market trends in Ukraine are shaped by the interaction of economic, demographic and spatial factors. Further research should focus on the typology of regional labour markets and the analysis of spatial disparities in employment.

Key words: labour market, regional labour markets, employment, unemployment, internal migration, business relocation, population, regions, human geography, Ukraine.

Вступ. Функціонування регіональних ринків праці України в сучасних умовах є об'єктом суспільно-географічного аналізу, оскільки саме територіальна організація трудових ресурсів та їх використання визначають стійкість національної економіки до екзогенних шоків. Сучасний етап розвитку характеризується радикальною зміною просторової парадигми: від відносно стабільних регіональних систем до динамічних, часто асиметричних структур, що формуються під впливом воєнних дій, масових міграцій та релокації продуктивних сил. Суспільно-географічне дослідження ринку праці дозволяє виявити не лише кількісні зміни показників зайнятості, а й глибинні трансформації у взаємозв'язках між розселенням населення, економічною активністю та соціально-демографічною структурою регіонів [3]. Повномасштабна війна росії проти України спричинила багатоканальні трансформації ринку праці: руйнування виробничої бази й перерви в діяльності підприємств, скорочення зайнятості, мобілізаційні та міграційні зрушення, перерозподіл робочих місць унаслідок релокації бізнесу. У результаті класична логіка «безробіття як нестача робочих місць» у багатьох сегментах поступається логіці «дефіциту робочої сили та невідповідності» за одночасної наявності вакансій і труднощів підбору кадрів [15, 16]. З позиції суспільно-географічного підходу регіональний ринок праці розглядається як територіальна соціально-економічна підсистема, що відображає специфіку взаємодії між попитом на робочу силу та її пропозицією у конкретних географічних межах. Основним фокусом дослідження є суспільно-просторові особливості, що включають розміщення трудових ресурсів, регіональні диспропорції та вплив територіальних чинників на кон'юнктуру ринку праці [3, 10]. З позиції суспільно-географічного підходу трансформації ринку праці в умовах криз і воєнних конфліктів доцільно аналізувати через поєднання низки наукових підходів [19]. Насамперед, територіальний (територіально-структурний) підхід дозволяє виявити просторові відмінності у розміщенні трудових ресурсів, робочих місць і економічної активності, а також оцінити регіональні диспропорції, що посилюються під впливом воєнних чинників. Системний підхід забезпечує розгляд ринку праці як складної відкритої соціально-економічної системи, функціонування якої визначається взаємодією демографічних, економічних, інституційних, міграційних і безпекових факторів. Водночас просторово-часовий (динамічний) підхід акцентує увагу на процесах територіальних змін, зокрема переміщенні населення, релокації підприємств, трансформації функціональної ролі регіонів і форму-

ванні нових осередків економічної активності. Важливе значення має також центр-периферійний підхід, який дозволяє інтерпретувати посилення просторової поляризації, зростання ролі великих міст як полюсів концентрації трудових ресурсів і підприємницької активності, а також поглиблення соціально-економічної вразливості периферійних і прифронтових територій. Окрему увагу доцільно приділити поведінковому підходу, який дозволяє врахувати адаптаційні стратегії населення та роботодавців до кризових умов, зокрема зміну трудової поведінки, поширення гнучких форм зайнятості, професійну переорієнтацію, підвищення мобільності населення та трансформацію просторових пріоритетів працевлаштування. Таким чином, суспільно-географічний аналіз ринку праці в умовах війни має ґрунтуватися на інтеграції територіального, системного, динамічного, центр-периферійного та поведінкового підходів, що забезпечує комплексне розкриття механізмів його трансформації.

Аналіз попередніх досліджень свідчить про виокремлення таких ключових напрямків, як регіональна динаміка безробіття/участі в робочій силі; структурні трансформації пропозиції та попиту праці; міграційні потоки та інтеграція ВПО як механізм регіональної поляризації; інституційні та політико-управлінські аспекти регулювання зайнятості в умовах війни. Ринок праці описується як система, де формальне зниження безробіття поєднується зі зниженням участі в робочій силі й дефіцитом кадрів. Також підкреслюються різні регіональні й демографічні диспропорції [20], виклики воєнної економіки для зайнятості та кадрового забезпечення підприємств [12]. Низка робіт присвячена аналізу регіональних ринків праці, а війна розглядається як фактор посилення просторової нерівномірності, виокремлення особливостей ринків праці регіонів із різним ступенем воєнного ризику [18]. Статистичні критерії та коефіцієнти нерівномірності й асиметрії представлено в дослідженні про міжрегіональні трансформації ринку праці, показано, що структура пропозиції праці та диспропорції безробіття поглиблюються під впливом переміщення населення, з особливою роллю фронтних територій і столичного вузла як реципієнта внутрішньої міграції [13], визначено трансформації регіональних ринків праці, спричинених російсько-українською війною, з акцентом на міжрегіональні відмінності та зміну характеристик ринку праці в умовах шоку [4]. Підкреслюється скорочення вакансій на ранніх етапах повномасштабної війни й подальша зміна співвідношення «вакансії–претенденти» між регіонами [11]. Низка досліджень присвячена зайнятості ВПО як

центральному механізму просторового переформатування ринку праці. У працях, де фокус зміщений на територіальні громади та приймаючі регіони, зайнятість розглядається як ключовий критерій соціально-економічної інтеграції ВПО [14]. У більш узагальненій перспективі аналіз внутрішнього переміщення в умовах війни трактує ВПО як чинник, що змінює просторову структуру населення та формує довші наслідки для регіонів-донорів і регіонів-реципієнтів [6]. Також розглядається проблема невідповідності навичок і вакансій у воєнний та повоєнний період, приміром навіть за наявності людського капіталу дефіцит кадрів часто є наслідком професійно-кваліфікаційних розривів, зміни структури попиту, а також територіальної невідповідності між місцем проживання працівників і локаціями робочих місць [17]. Також додатково підкреслюється роль віддаленої праці, цифровізації процесів зайнятості, гнучких форм роботи та нових вимог до компетентностей як факторів перебудови пропозиції праці [21]. Попри низку наукових досліджень, невирішеними лишаються питання встановлення сучасних тенденцій ринку праці України з позиції суспільно-географічного підходу.

Мета статті – виявити та інтерпретувати ключові тенденції ринку праці України у воєнний період через призму структурно-динамічних і просторових зрушень у розрізі регіонів України. Для реалізації зазначеної мети були сформульовано дослідницькі завдання: охарактеризувати загальнонаціональну динаміку ринку праці у 2022–2025 рр.; проаналізувати індикатори Державної служби зайнятості як маркери адаптації; визначити структурні характеристики зареєстрованого безробіття (гендерно-вікова, освітня структура, частка ВПО, бар'єри мобільності); оцінити попит бізнесу та кадрові розриви (вакансії, дефіцитні професії, труднощі найму, зарплатні плани); інтегрувати дані про релокацію підприємств як фактор просторового перерозподілу робочих місць; встановити регіональні (просторові) особливості ринку праці України.

Матеріали та методи. Аналіз тенденцій ринку праці виконано на основі поєднання адміністративної статистики та аналітики Державної служби зайнятості [2, 5]; результатів досліджень Helvetas/партнерів: профілю зареєстрованого безробіття (масив опитування 68 838 осіб) та оцінки попиту бізнесу 2024–2025 рр. [15, 16]; державних повідомлень про організовану релокацію підприємств [7]; реєстрової/OSINT-аналітики щодо міжрегіональних переміщень бізнесу [9]; оцінок Національного банку України щодо динаміки участі в робочій силі та безробіття [20]; аналітики Національного інституту стратегічних досліджень щодо структури безробіття та воєнних трендів [8].

Методичний інструментарій дослідження ґрунтується на суспільно-географічному підході, який поєднує територіальний, структурно-динамічний та порівняльний аналіз, просторову інтерпретацію соціально-економічних процесів, що дозволило розглянути ринок праці не лише як сукупність статистичних показників, а як форму територіальної організації суспільства, що

формується та змінюється під впливом воєнних ризиків, міграційних процесів, змін економічної активності та інституційних механізмів регулювання зайнятості. Статистичний аналіз використано для оцінки динаміки основних показників ринку праці (зайнятість, безробіття, кількість вакансій, навантаження на одне робоче місце), зокрема шляхом розрахунку відносних показників, темпів змін і структурних часток. Структурний аналіз дозволив виявити особливості складу зареєстрованого безробіття (гендерну, вікову, освітню структуру) та попиту роботодавців. Порівняльний аналіз застосовано для виявлення просторових відмінностей і типізації регіональних ринків праці за умовами воєнного впливу. Для дослідження просторових трансформацій використано територіальний аналіз, який передбачав інтерпретацію перерозподілу трудових ресурсів, вакансій і підприємницької активності між регіонами України. Зокрема, застосовано елементи типологічного підходу для виокремлення груп регіонів (приймаючі, прифронтові, метрополійні) за характером трансформацій ринку праці. Аналіз процесів релокації підприємств здійснено із використанням елементів просторово-динамічного аналізу, що дозволило простежити зміну географії економічної активності. Для забезпечення коректності висновків здійснювалося співставлення адміністративних, вибіркового та аналітичних даних, що дозволило мінімізувати вплив обмежень окремих джерел і підвищити надійність отриманих результатів.

Результати дослідження. Початок повномасштабної війни спричинив різке падіння зайнятості та зростання безробіття, яке за оцінками НБУ досягало піку близько 25% у травні 2022 року, а далі поступово знижувалося і досягло близько 9% у грудні 2024 року (за модельованими оцінками на основі опитувань) [20]. Водночас НБУ фіксує і «пропозиційний» шок: рівень участі в робочій силі знизився приблизно на 9% між 2022 і 2025 роками [20], що означає, що після первинного обвалу попиту економіка поступово відновлювалася, але базовою проблемою став дефіцит доступної робочої сили. У цій конфігурації відбувається перехід до «ринку праці дисбалансів», коли формально безробіття знижується, але одночасно зростають труднощі підбору персоналу, невідповідність навичок і вакансій, роль територіальних бар'єрів (житло, безпека, транспорт), частка неформальної зайнятості, за оцінками близько 30% працюючих залучені до неформального сектору, що визначається як один з трендів воєнного часу [8]. За даними Державної служби зайнятості у 2025 році послуги Служби зайнятості отримували 639,7 тис. шукачів роботи, що на 8% більше, ніж у відповідному періоді минулого року [2]. Зростання охоплення сервісами може свідчити про збільшення інтенсивності переходів у структурі зайнятості, потребу в перекваліфікації, пошуку роботи та посередництві між вакансіями і кандидатами, підвищення довіри та доступності інституцій, і структурний перехід населення між секторами й територіями.

Опитування 68 838 зареєстрованих безробітних демонструє суттєву деформацію реєстрів: 82% – жінки,

молодь 18–25 років становить 6,4%, ядро – вікові групи 36–54 роки [2, 15, 16]. Така структура пояснює, чому на тлі вакансій у технічних і робітничих сегментах може зберігатися значний реєстр шукачів роботи: сегмент пропозиції, що взаємодіє з інституцією, має специфічний соціально-демографічний профіль. Важливим є «освітній парадокс»: понад 31% зареєстрованих безробітних мають вищу освіту, а 31,4% – професійно-технічну [15], що свідчить не лише про дефіцит освіти, а й про невідповідність між спеціалізацією й навичками та актуальним попитом і географією робочих місць. Частка ВПО серед зареєстрованих безробітних у середньому по країні є значною [5, 15], що перетворює ринок праці на систему, де зайнятість тісно пов'язана з житловою доступністю та територіальною інтеграцією. Критично важливо, що 48,6% ВПО називають відсутність житла причиною неготовності змінювати місце проживання для працевлаштування [15], тобто навіть за наявності вакансій міжрегіональний «перетік» праці блокується житловими й безпековими бар'єрами, що підсилює регіональну нерівномірність.

Аналіз регіональної структури зареєстрованого безробіття у 2024 році (таблиця 1) виявляє виразні територіальні диспропорції, що формуються під впливом

воєнних, соціально-демографічних і економічних чинників. Передусім, спостерігається стійка фемінізація зареєстрованого безробіття, характерна для всіх регіонів України, однак її інтенсивність має чітко виражену просторову диференціацію. Найвищі значення частки жінок серед безробітних зафіксовано у Кіровоградській (87,7%), Луганській (87,1%), Чернігівській (85,8%), Миколаївській та Одеській областях (по 85,6%), що переважно належать до регіонів із підвищеним рівнем воєнного впливу або структурними обмеженнями ринку праці. Водночас нижчі показники характерні для західних регіонів (Волинська – 77,3%, Житомирська – 76,9%, Чернівецька – 77,1%), що свідчить про відносно більшу диверсифікацію зайнятості.

Вікова структура безробітних демонструє виразні регіональні диспропорції. У середньому по Україні домінують групи 36–44 роки (29,2%) і 45–54 роки (27,7%), однак у прифронтових регіонах спостерігається зміщення у бік старших вікових груп. Зокрема, частка осіб віком 55+ є найвищою у Херсонській (33,6%), Донецькій (25,0%), Харківській (21,0%), Луганській (20,9%) та Сумській (20,2%) областях, що свідчить про «старіння» безробіття внаслідок відтоку мобільного населення. Натомість у західних регіо-

Таблиця 1

Статевий, віковий розподіл та рівень освіти зареєстрованих безробітних у розрізі регіонів України, 2024 р., у відсотках (складено за [17])

	Стать		Вік					Рівень освіти				
	Жінки	Чоловіки	18-25	26-35	36-44	45-54	55+	Неповна середня	Повна середня	Проф.-технічна	Вища освіта	Інше
Україна	82,9	17,1	6,4	19,8	29,2	27,7	16,9	8,1	26,2	31,4	31	3,4
Вінницька	83,4	16,6	6,9	19,9	29,4	27,3	16,4	8,8	24,8	33,8	29,2	3,5
Волинська	77,3	22,7	8,8	22	29,4	26,4	13,2	4,8	25,7	30,8	35,5	3,2
Дніпропетровська	82,9	17,1	7	18,7	29,6	26,6	18	5,2	23,7	31,9	35,9	3,2
Донецька	82,4	17,6	3,5	13,3	26,1	32,1	25	8,1	27,9	37,1	22,3	4,5
Житомирська	76,9	23,1	8	23,8	29,7	26,9	11,6	9,6	30,2	31,7	26	2,5
Закарпатська	85,3	14,7	5,8	24,1	28,8	24,6	16,8	3,7	34,2	24,9	33,9	3,3
Запорізька	80,0	20,0	6,6	17,2	28,9	29	18,2	7,8	24,2	31,2	34,1	2,7
Івано-Франківська	82,7	17,3	7	21,8	30,7	25,6	15	5,7	27,5	30,9	32,2	3,7
Київська	82,0	18,0	6,1	21,2	29,2	28,8	14,7	6,6	25,1	27,2	36,4	4,8
Кіровоградська	87,7	12,3	6,2	25,3	30,8	23,4	14,2	12,4	29,2	31,9	23,7	2,8
Луганська	87,1	12,9	3,1	20	29,9	26,1	20,9	5,3	23,6	34,1	32,1	4,9
Львівська	83,9	16,1	7,3	22,4	29,5	25,8	14,9	4,6	20,6	30	42,5	2,3
м. Київ	78,5	21,5	6,6	19,6	30,9	29,3	13,3	1,2	10,6	15,6	69,3	3,3
Миколаївська	85,6	14,4	5,8	23,3	31,5	25,1	14,3	15,6	30,1	31,7	19,5	3,1
Одеська	85,6	14,4	7,3	22,4	30,2	25,6	14,4	14,5	30,1	24	28,9	2,4
Полтавська	83,5	16,5	6,5	20,3	30,2	25,8	17	9,4	26,8	32,3	27,9	3,6
Рівненська	79,8	20,2	9,5	21,5	33,1	25,1	10,5	6,7	27,6	30,1	32,5	3
Сумська	85,6	14,4	4,7	16,6	27,7	30,8	20,2	6,3	23	38,6	28,5	3,5
Тернопільська	83,3	16,7	7,7	21	27,8	28	15,5	7	22,6	32,2	34,6	3,7
Харківська	85,1	14,9	5,8	16	25,4	31,8	21	9,3	27,7	32,2	27,7	3
Херсонська	81,3	18,7	2,8	10,8	21,4	31,4	33,6	12,9	28,5	36,1	17,8	4,7
Хмельницька	81,6	18,4	7,3	21,2	29,8	26,1	15,5	6,3	25,2	32,3	33,5	2,7
Черкаська	81,8	18,2	6,2	20,8	29	29,6	14,4	7,8	23,5	32,4	32,2	4,1
Чернівецька	77,1	22,9	6,9	22,2	34,1	25,2	11,5	6,1	28,4	28,3	34,2	3
Чернігівська	85,8	14,2	6,5	17,6	29,9	29,6	16,1	7,8	30,3	29,3	29,1	3,4

нах цей показник значно нижчий (Рівненська – 10,5%, Житомирська – 11,6%, Чернівецька – 11,5%, Волинська – 13,2%), що відображає більш збалансовану вікову структуру. Водночас у регіонах із підвищеним воєнним впливом (Донецька – 32,1%, Харківська – 31,8%, Сумська – 30,8%) зростає частка осіб віком 45–54 роки, що вказує на обмежені можливості їх працевлаштування. Таким чином, формується просторово поляризована модель вікової структури безробіття, де прифронтові регіони характеризуються «старінням» контингенту безробітних, а західні – відносною демографічною збалансованістю.

Значні регіональні відмінності простежуються і в освітній структурі безробітних. Найвищу частку осіб із вищою освітою зафіксовано у м. Києві (69,3%) та Львівській області (42,5%), що відображає концентрацію людського капіталу у метрополійних і освітньо-інноваційних центрах. Водночас у низці південних і прифронтових регіонів цей показник суттєво нижчий (Миколаївська – 19,5%, Херсонська – 17,8%, Донецька – 22,3%), що свідчить про втрату або вимушене переміщення висококваліфікованих кадрів. Просторові диспропорції проявляються у поєднанні гендерних, вікових та освітніх характеристик. Зокрема, у метрополійних регіонах формується модель, за якої високий рівень освіченості поєднується з високою конкуренцією на ринку праці та професійно-кваліфікаційною невідповідністю. Натомість у прифронтових регіонах безробіття набуває більш структурного характеру, поєднуючи звуження економічної бази з демографічними втратами та старінням населення.

Оцінка попиту бізнесу у 2024–2025 рр. свідчить про дисбаланси: на момент опитування фіксувалися понад 116 тис. відкритих вакансій, з високою концентрацією у великих роботодавців; 31,7% роботодавців мали труднощі з пошуком персоналу, а серед великих підприємств – 56,5%; ключові причини дефіциту: нестача кадрів, мобілізація, невідповідність кваліфікацій та «зарплатні очікування кандидатів»; попри дефіцит лише 35% роботодавців планували збільшення заробітної плати у 2025 р. [16]. У секторно-професійному розрізі попит зміщується у бік робітничих і технічних професій, логістики, будівництва та сфери послуг, а очікуване створення нових робочих місць пов'язується з будівництвом, АПК та ІТ [16]. Синтез джерел показує, що у 2024–2025 рр. український ринок праці формується як система територіально-кваліфікаційних невідповідностей. З одного боку – профіль зареєстрованого безробіття з високою часткою жінок, віковою концентрацією та значною часткою осіб з вищою та профтехнічною освітою [15]. З іншого – попит бізнесу на робітничі та технічні кадри, логістику, будівництво та послуги, і водночас труднощі найму навіть при наявності вакансій [16].

Релокація підприємств стала одним із головних механізмів просторової перебудови економічної активності. За урядовими даними, у 2022 р. в межах програми релокації було переміщено 761 підприємство, а 80% з них відновили роботу на нових локаціях; най-

більший прийом релокованих підприємств припав на регіони заходу України, зокрема Львівську, Закарпатську, Чернівецьку та ін. [7]. У 2025 р. релокація набула форми масових міжрегіональних змін юридичних адрес: аналітика реєстрових даних фіксує майже 8 тис. компаній, що релокувалися за перші 8 місяців 2025 р. [9]. Релокація підприємств і компаній змінює географію попиту на працю: приймаючі регіони отримують нові виробничі та сервісні функції, а це підсилює попит на робітничі професії і логістику, що узгоджується з даними бізнес-оцінок [7, 16]. Водночас реєстрові переміщення компаній свідчать про продовження просторової адаптації бізнесу у 2025 р. [9], що потребує включення релокаційного виміру до регіональної політики зайнятості. Тож, релокація станом на зараз є стійкою тенденцією, що суттєво впливає на регіональні ринки праці.

Ключові регіональні тенденції розвитку ринку праці України доцільно узагальнити у вигляді типології просторових трансформацій, що відображає формування різних моделей функціонування регіональних ринків праці в умовах війни. Виокремлено три основні типи регіонів.

– приймаючі регіони характеризуються зростанням пропозиції робочої сили внаслідок внутрішньої міграції та релокації бізнесу, посиленням конкуренції за робочі місця, а також зростаючим навантаженням на соціальну та житлову інфраструктуру;

– фронтирні та прифронтові регіони відзначаються звуженням локальної економічної бази, скороченням зайнятості, відтоком робочої сили та підвищеною залежністю від державної підтримки й процесів повоєнного відновлення, що зумовлює специфічну модель функціонування ринку праці з обмеженим попитом і високими ризиками;

– метрополійні регіони (міста-полюси) виступають ключовими центрами концентрації економічної активності, притягання мобільної робочої сили та підприємництва, формуючи ринок праці високої інтенсивності та конкуренції. Вони одночасно виконують функції основних вузлів інтеграції внутрішньо переміщеного населення та релокованого бізнесу.

Емпіричні дані щодо структури зареєстрованого безробіття підтверджують запропоновану типологію регіональних трансформацій. Зокрема, для прифронтових регіонів характерною є підвищена частка старших вікових груп (55+), яка сягає 33,6% у Херсонській, 25,0% у Донецькій, понад 20% у Харківській, Луганській та Сумській областях, що свідчить про «старіння» контингенту безробітних внаслідок відтоку мобільного населення. Водночас у західних і частині приймаючих регіонів (Рівненська – 10,5%, Житомирська – 11,6%, Чернівецька – 11,5%) вікова структура є більш збалансованою. Метрополійні центри вирізняються високою часткою осіб із вищою освітою (м. Київ – 69,3%, Львівська область – 42,5%), що відображає концентрацію людського капіталу, але водночас підсилює конкуренцію та професійно-кваліфікаційні невідповідності на ринку праці. Така типізація відображає зростання територіальних контрастів ринку праці, зумовлених

нерівномірністю безпечових умов, міграційних потоків і економічної активності. Зокрема, у метрополійних регіонах концентрація вакансій і підприємницької активності супроводжується посиленням структурних обмежень, серед яких ключовим виступає житловий фактор. Висока вартість і обмежена доступність житла стримують мобільність населення та ускладнюють стабілізацію зайнятості, що підтверджується його значущістю як одного з основних бар'єрів [1, 5]. У результаті міста-поліси формують парадоксальну просторову ситуацію, за якої одночасно відбувається концентрація можливостей працевлаштування та збереження високого рівня конкуренції, що не нівелюється навіть за наявності вакансій через дію цінових і інституційних обмежень [15]. Зазначені типи регіонів формують стійку систему взаємозв'язків регіональних ринків праці, що сформувалися та функціонують пів час війни через взаємодію міграційних потоків, релокації бізнесу, територіальних контрастів безпеки та економічної активності. У результаті виникає просторова модель дисбалансів, у межах якої дефіцит робочої сили співіснує з локальним надлишком праці, а територіальна мобільність обмежується житловими та безпековими чинниками. Таким чином, ринок праці України в умовах війни функціонує як динамічна просторова диференційована система, в якій ключову роль відіграють територіальні контрасти, міграційні процеси та концентрація економічної активності у вузлових центрах.

Ключовими факторами територіальних змін ринку праці виступають воєнно-безпекові фактори (рівень загроз, руйнування інфраструктури, близькість до зони бойових дій), міграційні процеси (внутрішнє переміщення населення, зовнішня трудова міграція), економічні фактори (релокація підприємств, зміна галузевої структури економіки, динаміка попиту на робочу силу), демографічні фактори (вікова та гендерна структура населення, скорочення економічно активного контингенту), інфраструктурні та інституційні обмеження (житлова доступність, функціонування ринку житла, ефективність політики зайнятості). Взаємодія зазначених факторів формує різні моделі регіональних трансформацій ринку праці, що проявляються у посиленні територіальної поляризації, зміні просторової організації зайнятості та формуванні нових центрів економічної активності.

Висновки. Трансформація ринку праці України в умовах війни має чітко виражений просторово диференційований характер, що проявляється у формуванні нової територіальної конфігурації зайнятості, попиту та пропозиції робочої сили. Ключовою просторовою закономірністю є перерозподіл трудових ресурсів від прифронтових до більш безпечних регіонів, що супроводжується концентрацією економічної активності у приймаючих регіонах і метрополійних центрах. Зазначене зумовлює формування асиметрій, за яких у різних частинах країни одночасно співіснують дефіцит робочої сили та її локальний надлишок. Встановлено, що ринок праці функціонує за моделлю просторової поляризації, у межах якої виділяються три типи регіонів: фронтірні та прифронтові (звуження економічної бази та «старіння» безробіття), приймаючі (зростання пропозиції праці та конкуренції) та метрополійні (концентрація людського капіталу і висококонкурентні ринки праці з інституційними обмеженнями). Важливою просторовою закономірністю є також структурна диференціація безробіття, що проявляється у регіональних відмінностях вікової та освітньої структури: у прифронтових регіонах домінують старші вікові групи, тоді як у метрополійних центрах концентрується висококваліфікована робоча сила, що посилює професійно-кваліфікаційні дисбаланси. Доведено, що визначальну роль у формуванні територіальних відмінностей відіграє взаємодія воєнно-безпекових, міграційних, економічних і демографічних факторів, а також інфраструктурних обмежень, серед яких особливе значення має житловий фактор як ключовий бар'єр просторової мобільності. Таким чином, ринок праці України в умовах війни трансформується у динамічну просторово поляризовану систему, що потребує диференційованої регіональної політики зайнятості, орієнтованої на врахування територіальних контрастів, підтримку мобільності населення та збалансування попиту і пропозиції робочої сили. Проблематика функціонування та регулювання регіональних ринків праці України не втрачає актуальності, у подальших дослідженнях буде виконано типізацію регіональних ринків праці; систематизацію факторів регіональних дисбалансів кон'юнктури ринку праці; просторовий аналіз зв'язку релокації бізнесу з галузевою структурою зайнятості тощо.

Література:

1. Близнюк В. В., Яценко Л. Д. Ринок праці України в умовах війни: регіональні аспекти. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління. 2025. № 19. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2025-19-07-01>.
2. Державна служба зайнятості України. Основні тренди ринку праці. URL: <https://www.dcz.gov.ua/stat/stattrend> (дата звернення: 06.02.2026).
3. Думнов О. Регіональний ринок праці як об'єкт суспільно-географічного дослідження. *Часопис соціально-економічної географії*. 2024. № 37. С. 142–150. DOI: <https://doi.org/10.26565/2076-1333-2024-37-13>.
4. Дяконенко О. І., Котенко Т. М. Трансформації регіональних ринків праці України в умовах війни. *Статистика України*. 2024. Т. 105, № 2. С. 85–94. DOI: [https://doi.org/10.31767/su.2\(105\)2024.02.08](https://doi.org/10.31767/su.2(105)2024.02.08)
5. Кабінет Міністрів України. Державна служба зайнятості представила результати третього національного дослідження оцінки ринку праці. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/derzhavna-sluzhba-zainiatosti-predstavlyal-rezultaty-tretoh-natsionalnoho-doslidzhennia-otsinky-rynku-pratsi> (дата звернення: 12.02.2026).
6. Малиновська О. Міграція як виклик, джерело та інструмент індивідуальної та суспільної стійкості. *Демографія та соціальна економіка*. 2025. № 4(62). С. 79–96. DOI: <https://doi.org/10.15407/dse2025.04.079>

7. Міністерство економіки України. Програма релокації: 761 підприємство переміщено в більш безпечні регіони. 25 жовтня 2022. URL: <https://me.gov.ua/news/detail?id=d152dcfe-7bde-49df-a69a-8d7f9586fc13&lang=uk-ua&title=programarelokatsii> (дата звернення: 10.02.2026).
8. Національний інститут стратегічних досліджень. Безробіття в Україні: сучасні тренди та особливості. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/sotsialna-polityka/bezrobittya-v-ukrayini-suchasni-trendy-ta-osoblyvosti> (дата звернення: 12.02.2026).
9. Опендатабот. Майже 8 тисяч бізнесів переїхали в інші регіони у 2025 році (аналітика). 17 вересня 2025. URL: <https://opendatabot.ua/analytics/business-relocation-2025> (дата звернення: 10.02.2026).
10. Сегіда К. Ю., Думнов О. С. Регіональні ринки праці України: (не)стійкість в умовах війни. Міждисциплінарні інтеграційні процеси у системі географічної, туризмологічної та екологічної науки: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Тернопіль, 15–16 травня 2025 р.). Тернопіль: ФОП Осадца Ю. В., 2025. С. 138–142.
11. Cheromukhina O. Labour market in Ukraine under the influence of a year of full-scale war. *Three Seas Economic Journal*. 2024. Vol. 5, No 1. С. 96–101. DOI: <https://doi.org/10.30525/2661-5150/2024-5-15>
12. Chupandin R. The labor market of Ukraine: challenges, trends, and business adaptation. *Economic Sustainability and Business Practices*. 2024. Vol. 1, No 2. С. 76–84. DOI: <https://doi.org/10.21272/1817-9215.2024.4-10>
13. Diakonenko O. War-driven interregional transformations of the Ukrainian labour market. In: *Competitiveness and Innovation in the Knowledge Economy: Proceedings of the International Scientific Conference*. Chisinau, 2024. С. 179–187. DOI: <https://doi.org/10.53486/cike2024.18>
14. Gvozd M., Lisovska L., Protsak K. Employment as a criterion for the integration of internally displaced women in Ukraine. *Socio-Economic Problems and the State*. 2024. Vol. 8, No 2. С. 1–13. DOI: <https://doi.org/10.23939/semi2024.02.001>
15. Helvetas Swiss Intercooperation. Дослідження ринку праці 2024–2025: запит бізнесу, виклики, стратегія впливу. 2025. URL: <https://www.helvetas.org/Publications-PDFs/Eastern-Europe-Caucasus/Ukraine/Social%20Housing%20Reform%20in%20Ukraine/Labor%20Market%20Assessment%202024-2025%20Business%20Demand,%20Challenges,%20Strategy%20For%20Impact-UA.pdf> (дата звернення: 06.02.2026).
16. Helvetas Swiss Intercooperation. Зареєстроване безробіття в Україні: потреби, особливості, оцінки. 2025. URL: <https://www.helvetas.org/Publications-PDFs/Eastern-Europe-Caucasus/Ukraine/Social%20Housing%20Reform%20in%20Ukraine/Registered%20unemployment%20in%20Ukraine%20needs,%20features,%20assessments-UA.pdf> (дата звернення: 06.02.2026)
17. Horoshkova L., Sydorenko V., Grytsan O. Qualification gap in the Ukrainian labour market in the context of war: regional aspect. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2025. Vol. 11, № 1. С. 68–77. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2025-11-1-68-77>
18. Horoshkova L., Sydorenko V., Herasymenko Y. War impact assessment on the state of regional labour markets in Ukraine. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2024. Vol. 10, № 4. С. 159–177. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2024-10-4-159-177>
19. Niemets K., Sehida K., Niemets L., Kravchenko K., Kobylin P., Telebienieva I., Kliuchko L. Methodology of human-geographical researches: contemporary approaches and methods. *Visnyk of V.N. Karazin Kharkiv National University. Series Geology, Geography Ecology*, 2022, Issue (56), p. 143-158 DOI: <https://doi.org/10.26565/2410-7360-2022-56-10>
20. Tsapin A., Zholud O. The labour market during the war in Ukraine. *Visnyk of the National Bank of Ukraine*. 2025. Working Papers 2025/04. DOI: <https://doi.org/10.26531/vnbu2025.wp04>
21. Zhuchenko O. Systemic transformations of the labour market amidst wartime conditions in Ukraine. *Economics of Systems Development*. 2025. Vol. 7, № 2. С. 28–34. DOI: <https://doi.org/10.31891/esd.2025.7.2.4>

References:

1. Blyzniuk, V. V., & Yatsenko, L. D. (2025). Rynok pratsi Ukrainy v umovakh viiny: rehionalni aspekty [Labour market of Ukraine under wartime conditions: Regional aspects]. *Problemy suchasnykh transformatsii. Seriya: ekonomika ta upravlinnia*, (19). <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2025-19-07-01>
2. Derzhavna sluzhba zainiatosti Ukrainy. (2026). Osnovni trendy rynku pratsi [Main labour market trends]. <https://www.dcz.gov.ua/stat/stattrend>
3. Dumnov, O. (2024). Rehionalnyi rynek pratsi yak ob'ekt suspilno-heohrafichnoho doslidzhennia [Regional labour market as an object of socio-geographical research]. *Chasopys sotsialno-ekonomichnoi heohrafii*, 37, 142–150. <https://doi.org/10.26565/2076-1333-2024-37-13>
4. Diakonenko, O. I., & Kotenko, T. M. (2024). Transformatsii rehionalnykh ryнкiv pratsi Ukrainy v umovakh viiny [Transformations of regional labour markets in Ukraine under wartime conditions]. *Statystyka Ukrainy*, 105(2), 85–94. [https://doi.org/10.31767/su.2\(105\)2024.02.08](https://doi.org/10.31767/su.2(105)2024.02.08)
5. Kabinet Ministriv Ukrainy. (2026). Derzhavna sluzhba zainiatosti predstavyla rezultaty tretoho natsionalnoho doslidzhennia otsinky rynku pratsi [The State Employment Service presented the results of the third national labour market assessment]. <https://www.kmu.gov.ua/news/derzhavna-sluzhba-zainiatosti-predstavyla-rezultaty-tretoho-natsionalnoho-doslidzhennia-otsinky-rynku-pratsi>
6. Malynovska, O. (2025). Mihratsiia yak vyklyk, dzherelo ta instrument indyvidualnoi ta suspilnoi stiikosti [Migration as a challenge, source and instrument of individual and social resilience]. *Demography and Social Economy*, 4(62), 79–96. <https://doi.org/10.15407/dse2025.04.079>

7. Ministry of Economy of Ukraine. (2022, October 25). Prohrama relokatsii: 761 pidpriemstvo peremishcheno v bilsh bezpechni rehiony [Relocation program: 761 enterprises moved to safer regions]. <https://me.gov.ua/news/detail?id=d-152dfe-7bde-49df-a69a-8d7f9586fc13&lang=uk-ua&title=programarelokatsii>
8. Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen. (2026). Bezrobittia v Ukraini: Suchasni trendy ta osoblyvosti [Unemployment in Ukraine: Current trends and features]. <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/sotsialna-polityka/bezrobittya-v-ukrayini-suchasni-trendy-ta-osoblyvosti>
9. Opendatabot. (2025, September 17). Maizhe 8 tysiach biznesiv pereikhaly v inshi rehiony u 2025 rotsi (analytika) [Almost 8 thousand businesses relocated to other regions in 2025 (analytics)]. <https://opendatabot.ua/analytics/business-relocation-2025>
10. Segida, K. Yu., & Dumnov, O. S. (2025). Rehionalni rynky pratsi Ukrainy: (Ne)stiiikist v umovakh viiny [Regional labour markets of Ukraine: (In)stability under wartime conditions]. In *Interdisciplinary integration processes in geographical, tourism and environmental sciences: Proceedings of the IV International Scientific Conference* (pp. 138–142). Ternopil: FOP Osadtsa Yu. V.
11. Cheromukhina, O. (2024). Labour market in Ukraine under the influence of a year of full-scale war. *Three Seas Economic Journal*, 5(1), 96–101. <https://doi.org/10.30525/2661-5150/2024-5-15>
12. Chupandin, R. (2024). The labor market of Ukraine: Challenges, trends, and business adaptation. *Economic Sustainability and Business Practices*, 1(2), 76–84. <https://doi.org/10.21272/1817-9215.2024.4-10>
13. Diakonenko, O. (2024). War-driven interregional transformations of the Ukrainian labour market. In *Competitiveness and Innovation in the Knowledge Economy: Proceedings of the International Scientific Conference* (pp. 179–187). <https://doi.org/10.53486/cike2024.18>
14. Gvozd, M., Lisovska, L., & Protsak, K. (2024). Employment as a criterion for the integration of internally displaced women in Ukraine. *Socio-Economic Problems and the State*, 8(2), 1–13. <https://doi.org/10.23939/semi2024.02.001>
15. Helvetas Swiss Intercooperation. (2025). *Doslidzhennia rynku pratsi 2024–2025: Zapyt biznesu, vyklyky, stratehiia vplyvu* [Labour market assessment 2024–2025: Business demand, challenges, and strategy for impact]. <https://www.helvetas.org/Publications-PDFs/Eastern-Europe-Caucasus/Ukraine/Social%20Housing%20Reform%20in%20Ukraine/Labor%20Market%20Assessment%202024-2025%20Business%20Demand,%20Challenges,%20Strategy%20For%20Impact-UA.pdf>
16. Helvetas Swiss Intercooperation. (2025). *Zareiestrovane bezrobittia v Ukraini: Potreby, osoblyvosti, otsinky* [Registered unemployment in Ukraine: Needs, features, and assessments]. <https://www.helvetas.org/Publications-PDFs/Eastern-Europe-Caucasus/Ukraine/Social%20Housing%20Reform%20in%20Ukraine/Registered%20unemployment%20in%20Ukraine%20needs,%20features,%20assessments-UA.pdf>
17. Horoshkova, L., Sydorenko, V., & Grytsan, O. (2025). Qualification gap in the Ukrainian labour market in the context of war: Regional aspect. *Baltic Journal of Economic Studies*, 11(1), 68–77. <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2025-11-1-68-77>
18. Horoshkova, L., Sydorenko, V., & Herasyenko, Y. (2024). War impact assessment on the state of regional labour markets in Ukraine. *Baltic Journal of Economic Studies*, 10(4), 159–177. <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2024-10-4-159-177>
19. Niemets, K., Sehida, K., Niemets, L., Kravchenko, K., Kobylin, P., Telebienieva, I., Kliuchko, L. (2022). Methodology of human-geographical researches: contemporary approaches and methods. *Visnyk of V.N. Karazin Kharkiv National University. Series Geology, Geography Ecology*, Issue (56), p. 143-158 <https://doi.org/10.26565/2410-7360-2022-56-10>
20. Tsapin, A., & Zholud, O. (2025). The labour market during the war in Ukraine. *Visnyk of the National Bank of Ukraine, Working Papers 2025/04*. <https://doi.org/10.26531/vnbu2025.wp04>
21. Zhuchenko, O. (2025). Systemic transformations of the labour market amidst wartime conditions in Ukraine. *Economics of Systems Development*, 7(2), 28–34. <https://doi.org/10.31891/esd.2025.7.2.4>

Дата першого надходження статті до видання: 20.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 18.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 08.05.2026